

Allmänna samlingslokaler – demokrati, kultur och utveckling SOU 2003:118

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid 28 april 2004

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på denna remiss överlämnas och åberopas denna promemoria.

Föredragande borgarråden Leif Rönngren och Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 21 mars 2002 att bemyndiga statsrådet Britta Lejon att tillkalla en särskild utredare för att undersöka och analysera frågor som rör allmänna samlingslokaler. Utredaren hade enligt direktiven (Dir. 2002:40) tre huvuduppgifter:

- utreda i vilken utsträckning de allmänna samlingslokalerna är tillgängliga för det lokala föreningslivet,
- undersöka och analysera vilken betydelse de allmänna samlingslokalerna och det stöd som utgår för dessa lokaler har för närsamhället, särskilt när det gäller invånarnas deltagande i samhällslivet och i de politiska processerna,
- utreda effekterna av de statliga stöd som lämnas för allmänna samlingslokaler.

Utredaren har överlämnat betänkandet till regeringen som har remitterat det till Stockholms stad för synpunkter. Inom staden har, förutom stadsledningskontoret, tre stadsdelsnämnder och kulturnämnden yttrat sig över betänkandet.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden och stadsdelsnämnderna, Maria–Gamla stan, Spånga–Tensta och Älvsjö.

Stadsledningskontoret anser att allmänna samlingslokaler är en viktig del av samhällets demokratiska infrastruktur. Samlingslokalerna ger möjligheter även för mindre föreningar att hyra en lokal. Stadsledningskontoret instämmer i utredarens uppfattning att en samlingslokal, om möjligt, bör drivas i föreningsform.

Kulturnämnden beslutade att överlämna och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss angående förslag till ändringar i förordning (1996:1593) om statligt bidrag till allmänna samlingslokaler. Kulturförvaltningen anser att det nuvarande, liksom även det i utredningen föreslagna framtida regelverket gör det i praktiken mycket svårt för lokalförvaltarorganisationer i Stockholm att få del av det statliga stödet till samlingslokaler. Det är därför nödvändigt att i bedömningen av statsbidraget även ta hänsyn till den kommunala motprestationen så att hela bidragsbilden blir tydlig.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslutade att återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen angående allmänna samlingslokaler. Stadsdelsförvaltningen instämmer i utredningens förslag vad gäller målen för det statliga stödet till allmänna samlingslokaler, d.v.s. att lokalerna skall tillgodose både *föreningslivets* behov av lokal för att förverkliga demokratiska mål i samhället, *kulturlivets* behov av lokal för distribution av kultur och för skapande aktiviteter samt *spontana* behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar. Förvaltningen instämmer också i att varje kommun bör göra en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade att bifalla förvaltningens förslag. Förvaltningen anser att utredningen är omfattande och på ett strukturerat sätt gör en bra analys av formerna för det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna. Förslagen som presenterats har stöd i det väl genomarbetade materialet.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen. Förvaltningen instämmer i målen för det statliga stödet till allmänna samlingslokaler. Detta innebär att lokalerna skall tillgodose både *föreningslivets* behov av lokal för att förverkliga demokratiska mål i samhället och *kulturlivets* behov av lokal för distribution av kultur och för skapande aktiviteter samt *spontana* behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar.

Våra synpunkter

Samlingslokalerna är en mötesplats för demokrati och kultur. De har stor betydelse för närsamhället, särskilt när det gäller medborgarnas deltagande i samhällslivet och de politiska processerna. Mötes-, yttrande- och föreningsfriheterna är grundlagsfästa. Man kan säga att dessa lokaler tillhör ”den demokratiska infrastruktur” som är nödvändig för att de politiska organisationerna och det s.k. civila samhället ska fungera. I en rad studier har det påvisats hur stor betydelse det har att medborgarna ges möjlighet att engagera sig i föreningslivet och det civila samhället.

Samlingslokalernas verksamhet rör sig inom den ram som utgörs av samhällets övergripande mål för politiken inom demokrati- och kulturområdena. Riksdagen har beslutat att de övergripande målen för kulturpolitiken ska vara att

- värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den
- verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande,
- främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar,
- ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället,
- bevara och bruka kulturarvet,
- främja bildningssträvanden samt
- främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet.

Riksdagen har fastlagt en strategi (2001/02:80) för hur demokratin kan värnas och fördjupas. Värdet av samtal och diskussion mellan beslutsfattare och medborgare och mellan medborgare med olika erfarenheter betonas. Det lokala föreningslivet måste ges stöd från stat, kommuner och landsting så att de i ändamålsenliga lokaler kan bedriva sin verksamhet.

I utredningen föreslås ett utökat stöd till samlingslokalerna från 29 miljoner kronor till 40,5 miljoner kronor. Det är bra. Däremot måste det påpekas att för Stockholms

stads del gör regelverket det svårt för staden att få del av det statliga stödet till samlingslokaler. Vi instämmer i det stadsledningskontoret tar upp om att det kommunala och statliga bör synkroniseras. Kulturförvaltningen berör också i sitt svar, att när det gäller det statliga investeringsstödet och stödet till verksamhetsutveckling riskerar stadens verksamheter att bli utan statliga pengar. Förslaget att göra en inventering kan i sig vara bra, så att behov och utbud klarläggs, men för stadens del är det viktigt att de kommunala och statliga stödformerna ses i ett helhetsperspektiv.

Vi föreslår kommunstyrelsen besluta följande.

Som svar på denna remiss överlämnas och återopas denna promemoria.

Stockholm den 15 april 2004

LEIF RÖNNGREN

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådens förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (båda m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. i huvudsak avslå föredragande borgarråds förslag till beslut
2. som svar på denna remiss överlämnas och återopa följande

Även om samlingslokalerna fyller en viktig funktion i Stockholm är det viktigt att framhålla att samlingslokaler inte är ett mål i sig utan ett av medel som kan behövas för att stimulera och möjliggöra för föreningslivet att bedriva livaktig och meningsfull verksamhet.

När man lyfter fram betydelsen av samlingslokaler måste man också ha i åtanke den uppsjö av samlingslokaler som finns i privat regi i samhället. Majoriteten av samlingslokalerna återfinns i ideella organisationers eller ekonomiska föreningars regi.

Stöd till samlingslokalerna måste vara utformat så att man får största möjliga nytta för pengarna. Fortfarande är nyttjandegraden av de lokaler som Stockholms stad stödjer i genomsnitt endast 22 procent. Stödet till samlingslokalerna granskades av revisorerna i höstas. I den rapporten framkommer det t ex att flera av lokalerna har ett lågt utnyttjande både totalt sett och av de grupper som fullmäktige har prioriterat.

Det bör också framhållas att huvuddelen av finansieringen av samlingslokalerna i Stockholms kommun inte kommer från statliga medel utan är subventioner från staden. Om och i så fall i vilken grad staden ska subventionera samlingslokaler för friska vuxna är dock en fråga som inte berör detta ärende men som ändå är en diskussion som bör hållas levande.

Utredningen föreslår ökat stöd till de tre riksorganisationer som också fått stöd för sin centrala organisation. Vi ifrågasätter detta. Det framgår inte heller några argument för varför just dessa tre organisationer även fortsättningsvis föreslås uppbära detta bidrag.

ÄRENDET

Regeringen beslutade den 21 mars 2002 att bemyndiga statsrådet Britta Lejon att tillkalla en särskild utredare för att undersöka och analysera frågor som rör allmänna samlingslokaler. Utredaren hade enligt direktiven (Dir. 2002:40) tre huvuduppgifter:

- utreda i vilken utsträckning de allmänna samlingslokalerna är tillgängliga för det lokala föreningslivet,
- undersöka och analysera vilken betydelse de allmänna samlingslokalerna och det stöd som utgår för dessa lokaler har för närsamhället, särskilt när det gäller invånarnas deltagande i samhällslivet och i de politiska processerna,
- utreda effekterna av de statliga stöd som lämnas för allmänna samlingslokaler.

Utredaren har överlämnat betänkandet till regeringen som har remitterat det till Stockholms stad för synpunkter. Inom staden har, förutom stadsledningskontoret, tre stadsdelsnämnder och kulturnämnden yttrat sig över betänkandet.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden och stadsdelsnämnderna, Maria–Gamla stan, Spånga–Tensta och Älvsjö.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, daterat den 12 november 2003, har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att allmänna samlingslokaler är en viktig del av samhällets demokratiska infrastruktur. Samlingslokalerna ger möjligheter även för mindre föreningar att hyra en lokal.

I Stockholms stad ingår idag 18 samlingslokaler i ett av staden subventionerat utbud. Huvuddelen av dessa är föreningsdrivna och de ligger väl spridda runt staden med närförorter. Kulturnämnden ansvarar även för stödet till sex hemgårdar, fem 4H-gårdar samt de kommunövergripande verksamheterna i Kista stadsdelsområde, Husby Gård och Akalla By.

Stadsledningskontoret instämmer i utredarens uppfattning att en samlingslokal, om möjligt, bör drivas i föreningsform. Då kan ideellt arbete och människor som satsar tid och engagemang mobiliseras. Det är viktigt med ett starkt enskilt engagemang om det på lång sikt skall gå att bevara och utveckla en infrastruktur kring samlingslokalerna för ett demokratiskt samhälle.

Uppdraget att ansvara för det grundläggande stödet till samlingslokalerna ligger sedan den 1 januari 2003 hos kulturnämnden. Både det nuvarande och det av utredaren föreslagna framtida regelverket gör det i praktiken svårt för lokalförvaltarorganisationer i Stockholm att få del av det statliga stödet till samlingslokaler. Stadsledningskontoret anser därför att statsbidraget i bedömningen av den kommunala motprestationen ser till hela bidragsbilden. De kommunala och statliga stödformerna är inte synkroniserade.

Stadsledningskontoret anser slutligen att det är viktigt att samlingslokalerna nyttjas på ett så effektivt sätt som möjligt.

Kulturnämnden beslutade den 2 mars 2004 att överlämna och åberopa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remiss angående förslag till ändringar i förordning (1996:1593) om statligt bidrag till allmänna samlingslokaler.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 februari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Det kommunala stödet

Under våren 2003 författade Peter Engberg, på uppdrag av kulturförvaltningen, en utredning om det kommunala stödet till samlingslokaler och hemgårdar m.m. i Stockholm: Mötesplatser för demokrati och kultur. Med denna utredning som bakgrund beslutade kulturnämnden 2003-09-23 om nya stödformer, och därtill hörande riktlinjer, för allmänna samlingslokaler och hemgårdar. Stödet syftar till att främja ett utbud av ändamålsenliga mötesplatser och arenor för det lokala föreningslivet och kulturen i Stockholm. Det fördelas som verksamhetsstöd och utgår i form av grundbidrag som i vissa fall kan kompletteras med tilläggsbidrag och/eller kulturbidrag. Grundbidraget utgör 80 procent av den tillgängliga bidragssumman och fördelningen baseras på lokalkostnader samt andra kostnader som påverkar bidragsbehovet för den enskilde lokalorganisationen. Tilläggsbidraget utgör 10 procent av den samlade bidragssumman och är avsedd att kompensera lokalorganisationer för lokalupplåtelse till nolltaxerade verksamheter. Kulturbidraget utgör 10 procent av den samlade bidragssumman och fördelas som personalkostnadsstöd till lokalorganisationer med egen kulturverksamhet.

Verksamhetsåret 2003 fördelades 32,2 mkr till samlingslokaler, hemgårdar, 4H-gårdar och kommunövergripande verksamheter. Stödet är oförändrat 2004.

Stockholms stads stöd till samlingslokalerna syftar till att kompensera för lokalförvaltarnas driftkostnader. Det finns däremot inget särskilt stöd för ombyggnad eller andra investeringar. Det innebär – trots Stockholms omfattande stöd till samlingslokaler – att dessa har stora svårigheter att komma i åtnjutande av det statliga investeringsbidraget. Detsamma gäller förslaget om ett särskilt stöd för verksamhetsutveckling. Behovet av sådan är stor även för Stockholms samlingslokaler men då de kommunala och statliga stödformerna inte är synkroniserade riskerar de stödberoende verksamheterna i huvudstaden att bli utan statliga pengar. Det är därför nödvändigt att regelverket för investerings- och verksamhetsutvecklingsbidragen ser till kommunernas totala engagemang i sina samlingslokaler vid bedömningen av kommunal matching. Utredningen föreslår i paragraf 20 att samlingslokaler som erhåller statsbidrag för ombyggnad eller verksamhetsutveckling måste bedriva avsedd verksamhet i minst tio år för att inte bli återbetalningsskyldiga. Det är naturligtvis en förbättring jämfört med dagens 25 år men fortfarande en lång period i Stockholm där villkoren för samlingslokalerna förändrats kraftigt och med kort framförhållning under senare år.

Utredaren Kjell Nordström föreslår också att varje kommun, i samverkan med föreningslivet, bör göra en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser inom kommunen. Han poängterar dock att en sådan inventering bör vara av en frivillig karaktär. En utredning om Stockholms politiska organisation (SPO) föreslår att ansvaret för bidragsgivning ska läggas på respektive stadsdelsnämnd från 2005. Om förslaget genomförs är det rimligt att ansvaret för lokala inventeringar läggs på stadsdelsnämnderna i Stockholm.

Det är därför nödvändigt att statsbidraget i bedömningen av den kommunala motprestationen ser till hela bidragsbilden.

Även kravet på återbetalningsskyldighet av statsbidraget om en stödd lokal upphör att vara samlingslokal inom tio år ter sig orealistiskt i ett storstadsperspektiv. Karensperioden behöver vara flexibel och bedömningen måste kunna ta hänsyn till specifika faktorer i de enskilda fallen.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslutade den 25 mars 2004 att åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtandes som svar på remissen angående allmänna samlingslokaler.

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 mars 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Tillgängliga samlingslokaler är grundläggande för att alla människor ska ha möjlighet till medborgarinflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen.

För föreningslivet är det nödvändigt att lokalhyran är låg, mot bakgrund av att kommunen har begränsade ekonomiska resurser samtidigt som behov finns av samlingslokaler för medborgarna. Ett statligt stöd är av dessa orsaker nödvändigt.

Förvaltningen delar utredarens förslag om att Boverket även i fortsättningen handhar det statliga stödet då handikappanpassning är en viktig del av det statliga stödet. Detta mot bakgrund av att Boverket har ett samlat ansvar för handikappfrågor.

Det särskilda bidraget till verksamhetsutveckling, som inledningsvis föreslås användas för att befintliga samlingslokaler eller andra lokaler, ska fokuseras på ungdomars kulturformer samt för att stimulera utvecklingen av de ungas egen kultur- och mötesverksamhet i allmänna samlingslokaler. Lokalerna måste kunna anpassas till de aktivitetsformer som idag är de som i allt högre grad engagerar. Verksamhetsutvecklingen måste även ta hänsyn till unga funktionshindrades behov.

Kommunal medfinansiering i form av ekonomiskt bidrag eller i form av arbetskraft för exempelvis standardhöjande reparationer av samlingslokaler, är ett svårt uppdrag för kommunen att uppfylla då kärnverksamheten måste prioriteras i första hand. En gemensam inventering med föreningslivet kan visserligen klarlägga behovet av lokaler och upprustningar, men detta ökar inte förutsättningarna för kommunens medfinansiering av det statliga bidraget.

Förvaltningen ställer sig frågande till att det i bidraget till riksorganisationerna ingår ersättning för arbete i anslutning till ansökningar om statligt stöd till allmänna samlingslokaler.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade den 2004-03-25 att bifalla förvaltningens förslag. Förvaltningen anser att utredningen är omfattande och på ett strukturerat sätt gör en bra analys av formerna för det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Ann-Katrin Åslund* (fp), ledamöterna *Madeleine Jacobsson* (m), *Patrick Simonson* (kd), *Christer Grunder* (m), *Markeu Sirviö* (m) och tjänstgörande ersättaren *Jan Håkansson* (fp), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 12 mars 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Utredningen är omfattande och på ett strukturerat sätt gör en bra analys av formerna för det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna. Förslagen som presenterats har stöd i det väl genomarbetade materialet.

Generellt delar förvaltningen utredarens förslag till förändring i formerna för det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna. I vissa delar vill förvaltningen göra vissa tillägganden enligt nedan.

Målen för det statliga stödet till allmänna samlingslokaler

Det är bra att målen och de ursprungliga syftena med det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna bibehålls. För att främja den sociala samvaron är det viktigt med funktionella och tillgängliga samlingslokaler i den lokala miljön. Den erfarenhet som finns i stadsdelen pekar just på att behovet av stora och medelstora samlingslokaler är stort särskilt i storstädernas förorter. Förvaltningen välkomnar därför initiativet om att varje kommun, i samverkan med föreningslivet, gör en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser inom kommunen.

Det är dock viktigt att samlingslokaler är tillgängliga även för andra än organiserade föreningar, för spontana möten och icke-organiserade grupper. Speciellt om man tänker på

ungdomar som vill mötas i olika frågor och inte är traditionellt medlemmar i en viss förening utan i en friare grupp. Det gäller även att bryta den negativa trend som finns idag vad gäller medlemstillförseln inom folkrörelserna och inte minst för att hindra flykten från de politiska partierna.

Stöd till verksamhetsutveckling

För att kunna utnyttja samlingslokalerna mer tidsenligt och effektivt vore ett statligt stöd till bredband/Internet och datautrustning angeläget. Det skulle också locka fler ungdomar att använda befintliga samlingslokaler om möjlighet till IT-caféer och liknande verksamheter mer i tidens anda kunde anordnas.

Stöd till riksorganisationerna

För närvarande finns det tre riksorganisationer som erhåller stöd för sin informations- och utredningsverksamhet. Dessa är Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus & Parker samt Våra Gårdar. Genom att begränsa stödet för informations- och utredningsverksamhet till dessa tre riksorganisationer utesluts andra som hamnar utanför. För att stimulera föreningslivet till investeringar i stora och medelstora samlingslokaler bör stöd utgå även till enskilda föreningar som inte är anslutna till ovan nämnda riksorganisationer.

Boverkets samlingslokaldelegation

Att en företrädare för Ungdomsstyrelsen bör ingå är bra, men det bör även eftersträvas, eller kanske krävas, att minst hälften av ledamöterna återspeglar samhället vad gäller ålder, kön och mångfald.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade den 25 mars 2004 att överlämna stadsdelförvaltningen tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 3 mars 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer i målen för det statliga stödet till allmänna samlingslokaler. Detta innebär att lokalerna skall tillgodose både *föreningslivets* behov av lokal för att förverkliga demokratiska mål i samhället och *kulturlivets* behov av lokal för distribution av kultur och för skapande aktiviteter samt *spontana* behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar.

Förvaltningen instämmer också i att varje kommun bör göra en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser.

I SOU-rapporten föreslås att det statliga bidraget till allmänna samlingslokaler bör ökas både till byggnadstekniska åtgärder, handikappanpassning och till riksorganisationerna. Förvaltningen har inget att invända mot detta.

Vad gäller det statliga stödet till allmänna samlingslokaler instämmer förvaltningen i att bidrag även i fortsättningen skall kunna lämnas till hela kostnaden för handikappanpassning. Dock bör detta inte som förslaget menar maximeras till 200 tkr, eftersom kostnaderna ofta uppgår till mycket mer.

Ett särskilt projektbidrag på 10 mkr till verksamhetsutveckling föreslås bl.a. för att lokaler ska kunna anpassas till ungdomars kulturformer. Detta menar förvaltningen är en angelägen fråga.

RESERVATIONER

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Ann-Katrin Åslund (fp), ledamöterna Madeleine Jacobsson (m), Patrick Simonson (kd), Christer Grunder (m), Markku Sirviö (m) och tjänstgörande ersättaren Jan Håkansson (fp) enligt följande.

Vi reserverar oss mot beslutet då vi yrkat

Att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut

Samt att i övrigt anföras

Det är viktigt att framhålla att samlingslokaler inte är ett mål i sig utan ett av medel som kan behövas för att stimulera och möjliggöra för föreningslivet att bedriva livaktig och meningsfull verksamhet.

Det bör också framhållas att huvuddelen av finansieringen av samlingslokalerna i Stockholms kommun inte kommer från statliga medel utan är subventioner från staden. Om och i så fall i vilken grad staden ska subventionera samlingslokaler för friska vuxna är dock en fråga som inte berör detta ärende men som ändå är en diskussion som bör hållas levande.

Utredningen föreslår ökat stöd till de tre riksorganisationer som också fått stöd för sin centrala organisation. Vi ifrågasätter detta. Det framgår inte heller några argument för varför just dessa tre organisationer även fortsättningsvis föreslås uppbära detta bidrag.

Sammanfattning

Målen för det statliga stödet till allmänna samlingslokaler

Mitt förslag: De ursprungliga och utvidgade syftena med det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna bör fortfarande vara giltiga. De allmänna samlingslokalerna skall kunna tillgodose föreningslivets behov av lokaler för sin verksamhet och för att förverkliga centrala demokratiska mål i samhället. De skall också tillgodose kulturlivets behov av lokaler både för distribution av kultur och för skapande aktiviteter. De skall även tillgodose spontana behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar utanför det organiserade föreningslivet.

Ett viktigt skäl till att det i början av 1940-talet inrättades ett särskilt stöd till allmänna samlingslokaler var att föreningslivet sågs som en naturlig och oumbärlig del av det medborgerliga livet. De var viktiga för en vital demokrati och för medborgarnas möjligheter att kunna utöva sina fri- och rättigheter.

På 1950-talet kom allmänna samlingslokaler att mer ses som allmänna kultur- och fritidslokaler vilket ytterligare förstärktes under 1970-talet. De allmänna samlingslokalerna skulle också tillgodose de gemenskapsbehov som fanns i de nya förorternas bostadsområden.

Jag anser att dessa ursprungliga och utvidgade syften med de allmänna samlingslokalerna fortfarande är giltiga. De allmänna samlingslokalerna skall tillgodose:

- ✍ Föreningslivets behov av lokaler för sin verksamhet och för att förverkliga centrala demokratiska mål i samhället
- ✍ Kulturlivets behov av lokaler både för distribution av kultur och för skapande aktiviteter,
- ✍ Spontana behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar utanför det organiserade föreningslivet.

Samlingslokalerna är viktiga grundpelare i vårt demokratiska samhälle. De används för bildningsverksamhet, förenings- och kulturliv. Jag anser därför att det i varje lokal miljö bör finnas en samlingslokal som främjar den sociala samvaron. Den lokala miljön kan vara en kommundel eller en stadsdel i de större städerna.

En allmän samlingslokal i en kommundel eller en stadsdel innebär ökade möjligheter att etablera ett föreningsliv som på ett effektivare sätt kan engagera de människor som bor i dessa områden. Jag anser framför allt att frågan hur man skall kunna få fram fler samlingslokaler i storstadsområdena och de större tätorternas ytterområden är särskilt angeläget.

Min uppfattning är att det måste finnas ett starkt enskilt engagemang kring samlingslokalerna om vi på lång sikt skall kunna bevara och utveckla en infrastruktur för en vital demokrati. Jag anser därför att en samlingslokal om möjligt bör drivas i föreningsform. Därmed kan ideellt arbete och människor som satsar tid och engagemang mobiliseras.

Inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser

Mitt förslag: Varje kommun bör, i samverkan med föreningslivet, göra en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser inom kommunen. En sådan inventering bör vara av frivillig karaktär.

En förutsättning för att den lokala demokratin skall kunna utvecklas och stärkas är att det finns en stark demokratisk infrastruktur. En betydelsefull beståndsdel i en sådan infrastruktur är en god tillgång till ändamålsenliga samlingslokaler. I varje lokal miljö bör det därför finnas en samlingslokal som främjar den sociala samvaron.

Jag föreslår att varje kommun, i samverkan med föreningslivet, bör göra en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser inom kommunen. En sådan inventering bör vara av frivillig karaktär.

En sådan inventering skulle inte bara ge föreningar och medborgarna information om vilka lokaler som finns tillgängliga. Den skulle också kunna vara en grund för att se om, var och hur åtgärder bör vidtas för att medborgarna skall kunna erbjudas mötesplatser i tillfredsställande omfattning. Det kan bli början på en lokalrörelse för den mångkulturella förorten.

Jag hänvisar i det sammanhanget till ett initiativ som utredningen tog tillsammans med Svenska Kommunförbundet och Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté (SamSam) om hur en dialog och samarbete skulle kunna utvecklas mellan kommuner och samlingslokalhållande föreningar. Därefter har SamSam fått ett projektbidrag från regeringen för att fortsätta utveckla samverkansprojektet i syfte att få fram goda exempel som kan spridas vidare till andra kommuner och föreningar.

Statligt stöd till allmänna samlingslokaler

Det statliga stödets olika delar

Mitt förslag: Det statliga stödet till allmänna samlingslokaler skall bestå av följande delar:

- ✍ stöd till byggnadstekniska åtgärder
- ✍ stöd till handikappanpassning
- ✍ stöd till verksamhetsutveckling
- ✍ stöd till riksorganisationerna

Jag föreslår att det statliga stödet till allmänna samlingslokaler bör ökas från den nuvarande nivån på 29 miljoner kronor till 40,5 miljoner kronor.

- Nivån på bidraget till byggnadstekniska åtgärder och till handikappanpassning bör vara 25 miljoner kronor, men bör kunna ökas upp till 50 miljoner kronor när de ekonomiska förutsättningarna tillåter. Regeringen bör pröva detta inför det årliga budgetarbetet.
- Det nya bidraget till verksamhetsutveckling bör vara 10 miljoner kronor.
- Bidraget till riksorganisationerna bör ökas från 4 miljoner kronor till 5,5 miljoner kronor.

Stöd till byggnadstekniska åtgärder

Mitt förslag: Det statliga stödet till byggnadstekniska åtgärder skall även fortsättningsvis vara ett investeringsstöd och användas till köp, ny-, om- eller tillbyggnad samt till större standardhöjande reparationer och till handikappanpassning. Jag föreslår att nivån på anslaget bör vara 25 miljoner kronor men bör kunna ökas till 50 miljoner kronor när de ekonomiska förutsättningarna tillåter. Regeringen bör pröva detta inför det årliga budgetarbetet.

Jag föreslår att det statliga stödet även fortsättningsvis skall vara ett investeringsstöd och användas till ny-, om- eller tillbyggnad samt till större standardhöjande reparationer och till handikappanpassning. Jag föreslår att nivån på anslaget bör vara 25 miljoner kronor.

Det innebär att den anslagspost på 1,5 miljoner kronor som står till regeringens förfogande upphör. Denna anslagspost har använts för aktiviteter i eller i anslutning till allmänna samlingslokaler och som syftar till att stärka den demokratiska infrastrukturen. Jag ser förslaget om bidrag till verksamhetsutveckling vid allmänna samlingslokaler som en vidareutveckling av denna anslagspost.

Under de senaste åren har summan av de ansökta beloppen uppgått till 60 miljoner kronor per år. Med tanke på de förslag som jag lämnar i övrigt och som kan öka efterfrågan på bidrag föreslår jag att anslaget till allmänna samlingslokaler ökas till 50 miljoner kronor när de ekonomiska förutsättningarna tillåter. Regeringen bör pröva detta inför det årliga budgetarbetet.

Stöd till handikappanpassning

Mitt förslag: Bidrag skall även fortsättningsvis kunna lämnas till hela kostnaden för handikappanpassningen. Bidrag till handikappanpassningen skall kunna utgå med högst 200 000 kronor. I de fall när handikappåtgärderna ingår i en större eller mindre om- eller tillbyggnad skall föreningen kunna bryta ut handikappdelen och ansöka om bidrag bara för den.

Enligt den nuvarande förordningen kan bidrag lämnas för handikappanpassning till hela kostnaden, dock högst med 165 000 kronor. Det har varit oförändrat sedan början på 1990-talet. En förutsättning har varit att en sådan anpassning inte ingår i någon annan åtgärd som man kan få bidrag till enligt förordningen. Om ansökan har gällt bidrag för enbart handikappanpassning har det inte funnits några krav på att även kommunen skall ge bidrag till projektet.

Jag föreslår att bidrag fortfarande skall kunna lämnas till hela kostnaden för handikappanpassningen men att bidraget skall kunna utgå med högst 200 000 kronor. Om handikappåtgärderna ingår i en större om- eller tillbyggnad skall föreningen kunna bryta ut handikappdelen och ansöka om bidrag bara för den delen.

Stöd till verksamhetsutveckling

Mitt förslag: Ett särskilt projektbidrag på 10 miljoner kronor till verksamhetsutveckling i allmänna samlingslokaler bör inrättas. Bidrag skall kunna lämnas till hela kostnaden, dock högst med 1 miljon kronor. Bidraget bör fördelas av Boverket. Under den första treårsperioden bör bidraget bland annat användas för att befintliga samlingslokaler eller andra lokaler skall kunna anpassas till ungdomars kulturformer. Bidraget skall också kunna användas för att stödja samlingslokalföreningarnas riksorganisationer i deras arbete med att stimulera utvecklingen av de ungas egen kultur- och mötesverksamhet i allmänna samlingslokaler. Därefter bör Boverket bedöma den fortsatta inriktningen av bidraget.

De allmänna samlingslokalerna startade en gång för att erbjuda mötesplatser till ett blomstrande föreningsliv. Men de samhälleliga förutsättningarna för de allmänna samlingslokalerna har förändrats. Folkrörelser och ideella föreningar har under lång tid förlorat medlemmar och värst drabbade är storstäderna. Samtidigt har formerna för det demokratiska och kulturella deltagandet förändrats.

Denna utveckling kan vara ett tecken på att föreningslivet inte längre känns attraktivt och att medborgarna väljer andra sätt att agera och att organisera sig. Skulle detta vara en långsiktig trend mot ett minskat föreningsengagemang bedömer jag att det får allvarliga konsekvenser även för de allmänna samlingslokalerna.

Med hänvisning till den forskarstudie som jag har låtit göra pekar jag på att det inte räcker med att bara ställa en lokal till förfogande. Det handlar också om lokalens fysiska utformning och tekniska utrustning, tillgänglig pedagogisk och annan kompetens, verksamhetscoaching och projektledarskap. Det räcker alltså inte med traditionella mötes- eller arrangemangslokaler. Lokalerna måste kunna anpassas till de aktivitetsformer som idag är de som i allt högre grad engagerar. Det finns ett antal goda exempel runt om i landet där sociala och kulturella rörelser har skapat en mängd arrangemang och verksamheter som engagerar människorna i området. Nya föreningsdrivna samlingslokaler i förorterna växer dock inte fram lika lätt som på landsbygden där tillgången till tomma lokaler och social närhet och sammanhållning är starkare.

För att föreningsdrivna samlingslokaler skall kunna utvecklas anser jag att det krävs ett aktivt mobiliseringsarbete. Den ideella kraft som finns bland människor i bostadsområdena måste kunna kanaliseras in i ett samarbete med etablerade folkrörelser, studieförbund och även kommunala förvaltningar. För att starta den processen anser jag att en särskild satsning bör göras med fokus på mobilisering bland de människor som berörs, i syfte att skapa nya föreningsdrivna samlingslokaler i förorterna.

Mot den här bakgrunden föreslår jag att ett särskilt projektbidrag på 10 miljoner kronor till verksamhetsutveckling i allmänna samlingslokaler inrättas. Bidrag skall kunna lämnas till hela

kostnaden, dock högst med 1 miljon kronor. Bidraget bör fördelas av Boverket. Under den första treårsperioden bör bidraget bland annat användas för att befintliga samlingslokaler eller andra lokaler skall kunna anpassas till ungdomars kulturformer.

Jag föreslår att bidraget också skall kunna användas för att stödja samlingslokalföreningarnas riksorganisationer i deras arbete med att stimulera utvecklingen av de ungas egen kultur- och mötesverksamhet i allmänna samlingslokaler. Därefter bör Boverket bedöma den fortsatta inriktningen av bidraget.

Stöd till riksorganisationerna

Mitt förslag: Samlingslokalföreningarnas centrala organisationer bör ges ett rimligt stöd till sin informations- och utredningsverksamhet. Jag föreslår en ökning med 1,5 miljoner kronor till 5,5 miljoner kronor av det särskilda bidrag som anvisas till de tre riksorganisationerna Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus & Parker samt Våra Gårdar. Bidraget skall användas dels för respektive organisations allmänna informations-, rådgivnings- och utvecklingsarbete, dels för respektive organisations arbete i anslutning till ansökningar om statligt stöd. Bidraget bör fördelas av Boverket.

Sedan slutet av 1940-talet har samlingslokalföreningarnas riksorganisationer fått ett statligt stöd för att täcka en del av det arbete man utför. 1973 utökades stödet och fick sin nuvarande form. Stödet har uppgått till 4 miljoner kronor sedan 1998. Sedan 1999 har bidraget fördelats av Ungdomsstyrelsen efter ansökan från SamSam.

Jag anser att samlingslokalorganisationerna bör ges ett rimligt stöd till sin informations och utredningsverksamhet och föreslår därför en ökning med 1,5 miljoner kronor av det särskilda bidrag som anvisas till de tre riksorganisationerna. Syftet med stödet skall vara att ersätta organisationerna för deras arbete i anslutning till projektansökningar, men även för deras medverkan i arbetet med verkamhetsutveckling.

Jag föreslår att bidraget fördelas av Boverket och att stödet fördelas till riksorganisationerna enligt följande principer:

- 1,5 miljoner kronor bör fördelas lika mellan de tre organisationerna
- 50 procent av det återstående anslaget, eller 2 miljoner kronor, bör fördelas utifrån respektive organisations andel av det totala antalet föreningar som är medlemmar i en riksorganisation
- 50 procent av det återstående anslaget, eller 2 miljoner kronor, bör fördelas utifrån respektive organisations andel av den totala intäkten från medlemsavgifter.

Förutsättningarna för fördelningen kan dock komma att förändras över tiden. Regeringen kan därför, efter framställan från SamSam, behöva förändra beslut om fördelningen.

Hanteringen av det statliga stödet

Boverkets samlingslokaldelegation

Mitt förslag: Boverkets samlingslokalsdelegation bör även fortsättningsvis fatta beslut i fråga om bidrag till allmänna samlingslokaler. Jag föreslår också att en företrädare för Ungdomsstyrelsen bör ingå i delegationen.

Enligt den nuvarande förordningen skall ansökan om bidrag ges in till Boverket. Det har inte framkommit något som talar för att någon annan myndighet skulle vara lämpligare för ändamålet.

Med tanke på att handikappanpassning är en viktig del av det statliga stödet talar det ytterligare för att ansvaret för dessa frågor bör handhas av Boverket, som har ett samlat ansvar, sektorsansvar, för handikappfrågor med anknytning till verkets verksamhetsområde.

Vid Boverket finns en samlingslokaldelegation. Delegationen består av en ordförande och högst sju andra ledamöter som utses av regeringen för en bestämd tid. Jag föreslår att en företrädare för Ungdomsstyrelsen bör ingå i styrelsen.

Krav på kommunal medfinansiering

Mitt förslag: Kravet på kommunal medfinansiering bör finnas kvar. Kommunen skall lämna ekonomiskt bidrag, eller på annat sätt garantera, minst 30 procent av det bidragsunderlag som berättigar till det statliga bidraget.

För att få bidrag till köp, ny eller ombyggnad och standardhöjande reparationer krävs det enligt den nuvarande förordningen att kommunen lämnar bidrag med minst 30 procent av det bidragsunderlag som berättigar till det statliga bidraget.

Jag har tidigare föreslagit att varje kommun, frivilligt och i samverkan med föreningslivet bör göra en inventering av befintliga och tänkbara mötesplatser inom kommunen. En sådan inventering bör kunna visa på behovet av allmänna samlingslokaler i kommunen, om det saknas lokaler eller om det finns ett överskott av lokaler inom ett område. Inventeringen bör också visa om det finns möjligheter att söka lösningar byggda på flexibilitet och samverkan, att göra smärre och enklare ombyggnader och i enstaka fall att skapa nya lokaler genom om eller nybyggnad.

Jag bedömer att det är viktigt att kommunen är med och prövar behovet av samlingslokaler i kommunen. Det är på den kommunala nivån som man kan bygga upp en struktur som passar lokala förhållanden och göra de nödvändiga prioriteringarna. Jag förutsätter att kommunen efter en sådan prövning också är beredd att ge bidrag till samlingslokalens framtida drift och att det därmed finns goda ekonomiska förutsättningar att driva och förvalta lokalen.

Jag föreslår att kravet på kommunal medfinansiering bör finnas kvar och att den nuvarande nivån på 30 procent är lämplig. Jag bedömer att i de fall när en kommun i dagens kärva kommunalekonomiska läge beslutar att bidra till en medfinansiering finns det ett varaktigt behov av lokalen på orten och att detta behov är ordentligt prövat.

Jag föreslår dock att formen för det kommunala bidraget kan göras mer flexibel. Huvudregeln är att det skall lämnas som ekonomiskt bidrag. Men kommunen kan också bidra på annat sätt. Det finns exempel på att det kommunala bidraget har räknats om i arbetstid och att kommunen har bidragit med arbetskraft. Jag anser att om kommunen, tillsammans med andra myndigheter eller liknande, garanterar minst 30 procent av bidragsunderlaget, bör det anses som likvärdigt med kommunal medfinansiering.

Vem skall kunna få bidrag

Mitt förslag: Det statliga stödet till byggnadstekniska åtgärder och handikappanpassning bör även fortsättningsvis lämnas till sådana aktiebolag, stiftelser eller föreningar som arbetar utan vinstsyfte och är fristående från en kommun eller kommunala företag.

Enligt den nuvarande förordningen får bidrag till byggnadstekniska åtgärder och handikappanpassning lämnas till sådana aktiebolag, stiftelser eller föreningar som arbetar utan vinstsyfte och är fristående från en kommun eller kommunala företag. Jag föreslår inte några förändringar i det avseendet.

Jag anser att det finns ett stort behov av samlingslokaler i storstäderna. Detta är en utmaning inte bara för de allmänna samlingslokalernas riksorganisationer. För att nya föreningsdrivna samlingslokaler skall kunna utvecklas krävs det också ett mobiliseringsarbete. De ideella krafter som finns bland människor i dessa områden måste kunna kanaliseras in i ett samarbete mellan etablerade folkrörelser, studieförbund och även med kommunala förvaltningar.

Beräkning av bidragsunderlaget

Mitt förslag: För köp, nybyggnation och tillbyggnad skall den tidigare regeln om begränsning till 1 000 m² fortfarande gälla. För ändring av byggnad (ombyggnad) samt standardhöjande åtgärder föreslår jag dock ingen begränsning av bidragsunderlaget för det statliga stödet.

Enligt den nuvarande föreordningen är det samlingslokalens yta, efter det att byggnadsprojektet har genomförts, som är utgångspunkten för beräkningen av bidragsunderlaget. Samlingslokalytan är den sammanlagda lokalytan för alla utrymmen som används för samlingslokalverksamheten. I slutet av 1980-talet infördes en regel om en gräns på 1 000 m² för att det statliga stödet på 50 procent skulle utgå. Om ytan översteg 1 000 m² reducerades bidraget. Skälet till denna regel var att man ville satsa på mindre lokaler, bland annat i förorterna.

Jag bedömer att regeln inte är ändamålsenlig och har snarast utgjort ett hinder för en önskvärd utveckling. Ombyggnad och renovering av redan byggda större föreningsdrivna lokaler har missgynnats, vilket inte har gynnat utveckling och en nödvändig anpassning i landets större tätorter.

Jag föreslår därför att för ändring av byggnad (ombyggnad) samt standardhöjande åtgärder skall ingen begränsning av bidragsunderlaget göras för det statliga stödet. För köp, nybyggnation och tillbyggnad skall den tidigare regeln om begränsning till 1 000 m² fortfarande gälla.

Förfaranden i bidragsärenden

Mina förslag:

- Kravet på att det till ansökan skall fogas en långtidsbudget bör utgå.
- Boverkets samlingslokaldelegation skall kunna ställa villkor för besluten.
- Delegationen skall också kunna besluta om ny fördelning av de bidragsmedel som återkallats, om sökanden inte har uppfyllt förutsättningarna i beslutet.
- Kravet på att lokalen inte utan medgivande av Boverket får upphöra att vara allmän samlingslokal innan 25 år förflutit från den dag då ansökan om bidrag gavs in till verket, bör sänkas till 10 år.
- Kravet på den upplåtelseid, som anges i nyttjanderättsavtal och som ger sökanden fri dispositionsrätt under minst 25 år, bör sänkas till minst 5 år.

Enligt den nuvarande förordningen skall den sökande till ansökan foga en plan för lokalernas användning samt en långtidsbudget. Enligt uppgift ifrågasätter många sökande om en långtidsbudget verkligen är nödvändig, framför allt i mindre projekt där åtgärden i sig inte bedöms ha någon påverkan på budgeten framöver.

Jag föreslår därför att kravet på en långtidsbudget bör utgå. Jag bedömer att om kommunen har tillstyrkt ansökan och är beredd att ge bidrag till samlingslokalens framtida drift, bör det därmed finnas goda ekonomiska förutsättningar att på längre sikt driva och förvalta lokalen.

Jag föreslår att Boverkets samlingslokaldelegation skall kunna ställa villkor i besluten. Det kan bl.a. underlätta samfinansiering med EU-bidrag och möjlighet att återkalla bidragsmedel som inte utnyttjats. Det senare innebär att medel som inte har utbetalats och som har återkallats skall kunna fördelas på nytt vid ett senare beslutsfall.

Jag föreslår att kravet på att lokalen inte utan medgivande av Boverket får upphöra att vara allmän samlingslokal innan 25 år har förflutit från den dag då ansökan om bidrag gavs in till verket, bör sänkas till 10 år. Min uppfattning är att 25 år i dagens läge förefaller vara alltför lång tid. Förhållanden och förutsättningar i samhället förändras snabbt.

Jag föreslår slutligen att kravet på den upplåtelseid, som anges i nyttjanderättsavtal och som ger sökanden fri dispositionsrätt under minst 25 år, bör sänkas till minst 5 år. Exempelvis hyr de flesta samlingslokalföreningar i Stockholm sina lokaler, företrädesvis av något av de kommunala bostadsbolagen. Avtalen löper som regel på 5 år.